

Важливим правовим принципом у Норвегії є принцип «вільних доказів», таким чином сторона може вільно представляти докази, які вважає необхідними, і у формі, яку вважає потрібною (крім випадків, коли докази відхиляються). Як наслідок, ця свобода доказів дозволяє вільне використання та зловживання технологіями, і це призводить до того, що припущень відносно надійності або справжності електронних доказів немає.

Список використаної літератури:

1. Lov om Rettens Pleje – Retsplejeloven: Данський закон про здійснення правосуддя 1916 року // <https://no.wikipedia.org/wiki/Retsplejeloven>
2. Про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС ("Регламент eIDAS") Регламент Європейського Парламенту і Ради ЄС № 910/2014 від 23 липня 2014 року // https://zakon.rada.gov.ua/go/984_016-14
3. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on electronic evidence in civil and administrative proceedings (Adopted by the Committee of Ministers on 30 January 2019, at the 1335th meeting of the Ministers' Deputies) <https://arrestedlawyers.files.wordpress.com/2019/02/cm2018169-add1final.pdf>
4. The Swedish code of judicial procedure [Electronic resource]. – https://www.government.se/49e41c/contentassets/a1be9e99a5c64d1bb93a96ce5d517e9c/the-swedish-code-of-judicial-procedure-ds-1998_65.pdf
5. Закон «про спори» / Закон «про посередництво (медіацію) та судовий порядок у цивільних спорах», був прийнятий 17 червня 2005 року. Act of 17 June 2005 no. 90 relating to mediation and procedure in civil disputes (The Dispute Act) // <http://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-20050617-090-eng.pdf>

Щербак Світлана Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та інформаційного права Сумський національний аграрний університет.

Кожевнікова Аліса Вікторівна,

*аспірантка адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ

Цифровізація суспільства зумовлює втілення новітніх електронних технологій і в сучасному виконавчому процесі, що спрямовано на

спрощення та удосконалення процесуальної діяльності державних та приватних виконавців при виконанні рішень судів та інших органів, а також на забезпечення здійснення виконавчого процесу загалом. Порівнюючи стан процесу виконання рішень з ще недалеким минулим, слід констатувати, що застосування електронних технологій та автоматизація процесів корінним чином змінює стандарти виконання, наглядно показуючи на практиці зменшення обсягу часу на спілкування виконавця зі сторонами виконавчого процесу, в тому числі й вчинення відповідних виконавчих дій з участю сторін офлайн, та переходу до більш прогресивних технологій, коли виконавчий процес може відбутися, не виходячи з кабінета виконавця протягом кількох годин після прийняття виконавчого документа до виконання у електронному режимі.

Трансформація вітчизняної моделі виконання рішень ознаменувала подальший розвиток діджиталізації виконавчого процесу, адже профільне законодавство запропонувало впровадження Єдиного реєстру приватних виконавців України та Єдиного реєстру боржників, що спроводжувалося й заміною Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень на Автоматизовану систему виконавчого провадження.

Хотілося б акцентувати увагу на деяких проблемних моментах діджиталізації виконавчого процесу.

Зі збільшенням кількості приватних виконавців, а наразі в Україні здійснюють діяльність 253 приватних виконавця, виявилось, що при користуванні веб-сайтом ЄДРПВУ при здійсненні пошуку приватного виконавця стягувачем (а ним може бути не лише фізична особа, але й банки та фінансові установи, бізнес-структури) у Єдиному реєстрі приватних виконавців України існують перешкоди - пошук інформації через веб-сайт Єдиного реєстру здійснюється за анкетними даними (ПІБ) приватного виконавця; номером його посвідчення; виконавчим округом. Зрозуміло, що не кожному стягувачеві відомі прізвища приватних виконавців, а тим більш

номери їх посвідчень, а тому пошук приватного виконавця, як правило, здійснюється за виконавчим округом. Наприклад, за критерієм пошуку “місто Київ” у 2021 році реєстр 4 місяці видавав баг “забагато записів”, хоча приватних виконавців в м. Києві близько 100 осіб.

Така ситуація перш за все відображується й на самих приватних виконавцях, а тому проблема була усунута Асоціацією приватних виконавців України, якою на базі офіційного вебсайту АПВУ - <https://apvu.com.ua/reyestrpv>, розроблено, так званий, альтернативний Реєстр приватних виконавців України, з розміщенням приватних виконавців за виконавчими округами відповідно до інтерактивної карти України. Порівняно з державним реєстром, у ньому кожен приватний виконавець може розмістити своє фото, а стягувач - познайомитись з ними та побачити приватного виконавця в обличчя он-лайн, ще до особистого звернення. Обираючи приватного виконавця у місті Києві, можна знайти його, не знаючи прізвища, при цьому Реєстр працює, постійно оновлюється та підтримується Секретаріатом АПВУ. що заощаджує час учасників виконавчого процесу.

Зрозуміло, що не вирішеним ще залишається питання щодо надання потенційному стягувачеві інформації щодо спеціалізації приватного виконавця, що доволі чітко простежується у спільноті приватних виконавців, окремі з яких мають свої ютуб-канали, рекламують свою спеціалізацію на власних сайтах, виступають на конференціях та публікуються з доповідями про сформовану ними практику вчинення окремих виконавчих дій чи виконавчих проваджень. Тому на самостійне вивчення стягувачеві, однак із застосуванням інформаційних технологій, відводиться питання, хто з приватних виконавців краще знається на зверненні стягнення на транспортні засоби або торгові марки, хто звертає стягнення на незібраний врожай або на банківські ячейки (сейфи) , чи можливо займається виконанням зарплатних проектів тощо.

Аналізуючи новели чинного законодавства про виконавче провадження 2021 року, слід відокремити цілий напрям діджиталізації виконавчого процесу - діджиталізацію стягнення боргів та запровадження автоматизованого арешту коштів, що набуло критики суспільства в контексті забезпечення державою дотримання конституційних прав і свобод боржників при списанні грошових коштів з банківських карток, адже позитивний ефект від запровадження такої ініціативи не має набути зворотного ефекту та зашкодити репутації професії приватних виконавців.

Не зважаючи на те, що системи автоматизованого арешту коштів АСВП приєднані лише 13 з 71 банків, на практиці боржники за виконавчими провадженнями відчули на собі дієвість реформування. Більше того, банки також почали втрачати клієнтів, які, дізнавшись про підключення банку до АСВП, пішли до тих банків, які не перебувають в цій системі.

З рештою 58 банками виконавці ведуть паперовий діалог, що займає надзвичайно багато часу та дозволяє боржникам ухилятися від виконання за виконавчим документом.

Повноцінна електронна взаємодія між виконавцями і банками в контексті питання арешту та списання коштів боржників, які знаходяться на банківських рахунках, є справою майбутнього та очікується за умови зобов'язання для всіх банківських установ підключитись до АСВП, що передбачено у прийнятому в першому читанні у жовтні 2021 року законопроекті № 5660 «Про примусове виконання рішень».

Розглядаючи діджиталізацію стягнення боргів в тому вигляді, як це задекларовано наразі, автоматизація виглядає скоріше проміжним, ніж завершеним процесом. Йдеться про те, що “Порядок автоматизованого арешту коштів боржників на рахунках у банках за виконавчими провадженнями” від 23.03.2021 року № 1061/5 встановлює лише процедуру накладення арешту на рахунки боржника в установах банків, проте не

містить подальших кроків примусового списання коштів виконавцем в онлайн режимі, що продовжує здійснюватися виконавцями у ручному режимі.

Можливість автоматичного арешту значно спрощує роботу виконавців і підвищує оперативність, є інструментом, що забезпечує уникнення переведення в готівку коштів боржником в перші дні після прийняття виконавчого документа до виконання.

Вивчення досвіду європейських країн показує, що вони йдуть попереду з даного питання. Наприклад, у Латвії, Словаччині та Хорватії кошти на банківських рахунках боржників арештовуються та списуються виконавцями у режимі онлайн - два-три кліки на комп'ютері, а сам процес займає декілька хвилин.

На забезпечення захисту прав боржника привертає увагу й такий поки ще відсутній в Україні інститут «захищеної суми», притаманний багатьом європейським країнам. Захищена сума - це сума, що є недоторканою для арешту та списання суми коштів на банківських рахунках боржників, тобто вона не може бути стягнута виконавцем. Так, у Фінляндії арешт може бути накладений лише на 1/6 частину доходу боржника, на Мальті не може бути звернене стягнення на зарплату та пільгові виплати, належні боржникові, менші за 700 євро, в Естонії – захищеною є сума у розмірі мінімальної зарплати. Така ініціатива підлягає всецілій підтримці на рівні національного законодавства та має бути процесуальною гарантією прав боржника у виконавчому процесі.

Водночас вбачається доцільним не лише встановлення захищеного мінімуму, а й можливості його перегляду. Наприклад, якщо на утриманні боржника перебувають непрацездатні особи, аби забезпечити право на достатній життєвий рівень не тільки для нього, а й для членів його родини.

Яніцька Інна Анатоліївна,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНІ КВАРТИРИ ДІТЕЙ – СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В ПЕРІОД СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Як відомо, однією із найактуальніших проблем сьогодення є забезпечення громадян України житлом. Існує безліч причин, які призводять до погіршення житлової політики в країні в цілому та породжують нескінченні черги осіб, які потребують поліпшення житлових умов.

Водночас, особливе занепокоєння викликають випадки коли під загрозою залишитися на вулиці опиняється одна із найбільш вразливих категорій осіб, таких як діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Право особи на житло - це одне з основних прав людини. Реалізація цього права гарантується основними міжнародно-правовими конвенціями про права людини та положеннями Конституції України [1]. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [2] та Правила обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм житлових приміщень [3] передбачають два напрями захисту житлових прав таких осіб, а саме:

- 1) збереження житла, яке вже належить на праві власності або на праві користування;
- 2) надання нового житлового приміщення.

Державні органи та органи місцевого самоврядування, які розташовані за місцем знаходження такого нерухомого майна несуть

відповідальність за збереження даної категорії житла та повернення його дітям.

На виконання вищезазначеного Закону було внесено зміни до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини [4], та передбачено окремий розділ «Захист майнових та житлових прав дітей, дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Зокрема було закріплено такі «механізми збереження житла дітей вказаної категорії: 1) процедура опису майна дитини (за наявності); 2) встановлення опіки над майном, яке належить дитині сироті або дитині, позбавленій батьківського піклування, на праві власності; 3) врегулювання питання щодо вчинення правочинів із майном дитини вказаної категорії з дотриманням її найкращих інтересів, у тому числі встановлення заборони на відчуження житла; 4) укладення договору про утримання і збереження житла; 5) процедура передання житла дитини в оренду з метою його належного збереження; 6) взаємообмін інформацією про збереження нерухомого майна між органами опіки та піклування за місцем знаходження цього майна, за місцем проживання дитини та за місцем її походження; 7) ведення обліку нерухомого майна; 8) сприяння в оформленні права власності на житло; 9) особливості забезпечення права дитини на спадкування майна» [5].

Ще одним механізмом збереження житла означеної категорії громадян варто віднести заборону на продаж житла, придбаного за рахунок субвенції із державного бюджету

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які досягли 16 років, особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, беруться на облік відповідними органами місцевого самоврядування за місцем їх походження або проживання до встановлення опіки, піклування, влаштування в прийомні сім'ї, дитячі

будинки сімейного типу, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Взяття на облік дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які досягли 16 років, здійснюється за заявою піклувальника, прийомних батьків, батьків-вихователів, адміністрації закладу, де проживає дитина, або органу опіки та піклування, а осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – за їх заявою. У разі, коли в дітей після завершення перебування у відповідних закладах або завершення терміну опіки/піклування відсутнє житло, то органи місцевого самоврядування забезпечують їх упорядкованим соціальним житлом до надання їм благоустроєного житлового приміщення для постійного проживання. Перебування на соціальному квартирному обліку не є підставою для відмови у взятті на квартирний облік або зняття з квартирному обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, чи обліку осіб, які мають право на отримання житла (пільгових кредитів на будівництво і придбання житла) за державними житловими програмами для окремих категорій громадян, визначених законодавством.

Рішення про встановлення опіки над майном дітей приймається державною адміністрацією або виконавчим органом місцевої ради за місцем знаходження майна за поданням Служби у справах дітей, яка веде облік нерухомого майна, що належить дітям.

Житлові приміщення, у яких проживали діти не можуть бути відчужені без згоди органів опіки та піклування. Це закріплено у вищезгаданому законі.

Слід звернути увагу на те, що випускники закладів для дітей до моменту працевлаштування звільняються від квартирної плати та плати за комунальні послуги. Місцеві державні адміністрації за місцем знаходження житла здійснюють оплату за послуги. Але при цьому вони повинні перебувати на обліку в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу.

Позитивним є той факт, що в державі вже активно створюються Центри соціальної підтримки дітей та сім'ї, на базі яких функціонують соціальні квартири для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [6]. Такі Центри надають послуги підтриманого проживання і пропонують дітям належні умови проживання до їхнього забезпечення постійним житлом. В цих квартирах діти можуть перебувати до півтора року. Цього часу достатньо, аби дитина навчилася самостійному проживанню без підтримки інших осіб у побутових питаннях.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевих рад у випадку, коли право користування житлом є тільки у дитини, за заявою законного представника дитини та клопотанням Служби у справах дітей вживає заходів для передачі його у власність дитини.

Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» передбачено, що діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, які досягли 16 років, у разі відсутності в таких дітей житла мають право зараховуватися на квартирний облік та соціальний квартирний облік за місцем їх походження або проживання за заявою опікуна чи піклувальника, адміністрації закладу, де проживає дитина, або органу опіки та піклування. Перебування на соціальному квартирному обліку не є підставою для відмови у взятті на квартирний облік або зняття з квартирної обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, чи обліку осіб, які мають право на отримання житла (пільгових кредитів на будівництво і придбання житла) за державними житловими програмами для окремих категорій громадян, визначених законодавством.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р. № 682 «Деякі питання реалізації Закону України "Про житловий

фонд соціального призначення» [7] та визначеного в ній Порядку взяття громадян на соціальний квартирний облік, їх перебування на такому обліку та зняття з нього, діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які досягли 16 років, особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, беруться на облік відповідними органами місцевого самоврядування за місцем їх походження або проживання до встановлення опіки, піклування, влаштування в прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Взяття на облік дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які досягли 16 років, здійснюється за заявою піклувальника, прийомних батьків, батьків-вихователів, адміністрації закладу, де проживає дитина, або органу опіки та піклування, а осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, - за їх заявою.

Соціальне житло – це житло з житлового фонду соціального призначення, що надається громадянам України, які потребують соціального захисту, у користування на підставі договору найму на певний строк.

Користування соціальним житлом є платним. Плата за житло в житловому фонді соціального призначення складається з плати за оренду житла, утримання житлових будинків і прибудинкових територій, комунальні послуги. Орган місцевого самоврядування встановлює розмір плати за соціальне житло для кожного наймача такого житла індивідуально.

Соціальне житло має відповідати санітарним і технічним вимогам.

Слід зазначити, що сьогодні відповідно до законодавчих змін від 16 грудня 2020 року [8], що набули чинності 31 березня 2021 року, діти, які досягли 16 років і перебувають на обліку внутрішньо переміщених осіб, мають право зараховуватися на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і соціальний квартирний облік за місцем їх обліку як внутрішньо переміщених осіб. При цьому зміна місця проживання таких

осіб після взяття їх на облік як громадян, які потребують поліпшення житлових умов, та на соціальний квартирний облік не є підставою для зняття їх з відповідного обліку.

Рішення про взяття громадянина на облік або про відмову приймає відповідний орган місцевого самоврядування не пізніше 30 робочих днів.

Відмова у взятті громадянина на облік може бути оскаржена в судовому порядку.

Такий квартирний облік ведуть органи місцевого самоврядування (місцеві ради), які власне і надають соціальне житло, особам, що перебувають на квартирному обліку. Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення житлом дітей-сиріт затверджується щороку Кабінетом Міністрів України.

Згідно законодавчих змін від 16 грудня 2020 року особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після досягнення 23 років не втрачають право на позачергове отримання жилого приміщення бо соціального житла до надання їм благоустроєного жилого приміщення для постійного проживання або, за їхнім бажанням, - грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення, за умови їх перебування у встановленому порядку на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, на момент досягнення 23-річного віку [9]. Слід також зазначити, що у листі Департаменту з питань захисту прав дітей та забезпечення стандартів рівності Нацсоцслужби за № 0000-0201-Л/404зв/692 від 29.01.2021 року вказано, що ст. 40 ЖК встановлює гарантію для осіб, що перебувають на обліку, про неможливість зняття їх з обліку до моменту одержання ними жилого приміщення.

Нажаль, не поодинокими залишаються випадки зняття з квартирного обліку осіб із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [10; 11], і, зокрема, після досягнення ними 23-річного віку [12].